МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Дагестан

ГКУ РД "ЦОДОУ ЗОЖ"

ГКОУ РД "Шавинская СОШ Цумадинского района"

СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Зам.директора по УВР	директор ГКОУ РД "Шавинская СОШ Цумадинского района"
________________ Гаирбеков Ш.С.	________________ Нуралиева С.С.
Приказ № 31	Приказ № 31
от «30» авг. 2023 г.	от «30» авг. 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по предмету

«Родной язык»

для 2 «а» класса.

с. Шава 2023

ПРОГРАММАЯЛЪЕ БАЯН

Программа хIадур гьабулаго, кьочIое росун руго Байбихьул школалъул лъайкьеялъул федералияб пачалихъияб стандарт, гьединго Тарбия кьеялъул мисалияб программаялъулъ загьир гьарурал цIикIкIараб кIваралъул мурадал ва масъалаби.

Жакъасеб школалда тIадаб борч ккола гIун бачIунеб гIелалъе гъваридаб ва щулияб гIелмияб лъай кьей, гьеб жидер практикаялъулъ хIалтIизабизе ругьун гьари, дунялалдехун материалистияб бербалагьи лъугьинаби.

Гьеб масъала гIумруялде бахъинабиялъулъ кIудияб бакI ккола рахьдал мацIалъ.

Байбихьул классазда авар мацI лъазабиялъ кумек гьабула гьал хадусел суалал тIуразе:

а) тIолго инсаниябгин моралияб бечелъи ботIролъе боси, творческияб къагIидаялъ хIалтIиялъул бажари цебетIезаби;

б) сверухъ бугеб хIакъикъаталъул, гIадамазул жамгIияталъул ва тIабигIаталъул хIакъалъулъ лъималазул бугеб цо чIванкъотIараб бичIчIи бечелъизаби;

в) жалго жидедаго чIун, хIалтIиялъул къагIидаби лъай;

г) цIалул дарсазде, тIехьалде (лъаялъул иццалде) интерес бижизаби.

Авар мацI лъазабулаго, пайда босула аслиял дидактикиял принципаздаса. Гьелъул магIна ккола щивав цIалдохъанасул хаслъи хIисабалде боси, тартибалда материал лъазаби ва гьеб гъваридго бичIчIи.

Курсалъул гIаммаб характеристика

Рахьдал мацI малъиялъул мурадалде щвезе, программаялъ гьал хадусел практикиял масъалаби тIуразаризе рихьизарун руго:

– цебе лъураб мурадалда ва масъалабазда рекъон мацIалъул алатал тIасарищиялъул бажари, цIалдохъабазул калам, рекIелъ щибниги жо цебечIезабизеги гъваридго пикру гьабизеги бугеб гьунар цебетIезаби;

– авар мацIалъул гIуцIиялъул ва системаялъул, ай лексикаялъул, фонетикаялъул, графикалъул, орфографиялъул, орфоэпиялъул, морфемикалъул (рагIул гIуцIиялъул), морфологиялъул ва синтаксисалъул хIакъалъулъ бищунго гIадатиял баянал цIалдохъабазе щвей;

– жиндирго пикру бицине, захIматаб гуреб хъвавул текст гIуцIизе, диалогалъулъ гIахьаллъизе, битIун хъвазе ва цIализе бугеб бажари лъугьинаби;

– жиндирго калам камиллъизабизе хIаракат бахъи, мацI лъазабизе гъира бижизаби, мацIалъул бацIцIалъи цIуниялъулъ жалги гIахьалал рукIин цIалдохъабазда бичIчIи, гьезулъ мацIалдехун бугеб къиматаб бербалагьи цIикIкIинаби.

Дарсазда лъимал ругьун гьарула предложениял рагIабазде, рагIаби слогазде рикхизе; рагIабазулъ гьаркьазул тартиб бижизабизе, гьезда гьоркьоб бухьен чIезабизе. Лъималаз лъазабула гьаркьал хIарпаздалъун рихьизаризе; рагIаби, слогал гIуцIизе ва цIализе; бичIчIун, битIун цин слогалккун, цинги рагIабиккун предложениял ва цоцазда хурхараб калам цIализе.

ЦIализе ругьун гьариялда цадахъ лъималазда хъвазеги малъула. Гьел ругьун гьарула гьаркьал хIарпаздалъун хъвазе, къотI-къотIараб азбукаялъул кумекалдалъун хIарпаздасан, слогаздасан рагIаби данде гьаризе, хъвавул ва басмаялъулаб тексталдаса хIарпал ва рагIаби битIун хъвазе, мугIалимас абурал хъваялъулъги цIалиялъулъги батIалъи гьечIел рагIаби ва гьединал

рагIабаздасан данде гьарурал къокъал предложениял хъвазе, предложениялъул авалалда ва гIадамазул, хIайваназул цIаразул бетIералда кIудияб хIарп хъвазе.

БитIунхъваялъул ва цIалиялъул иш мурадалде щвеялъе гIоло цIикIкIараб кIвар кьола рагIулъ ва слогалъулъ щибаб гьаракь батIабахъиялде ва бихьизабиялде, гьел гьаркьазул тартиб ва цоцазда гьоркьоб бухьен чIезабиялде; цIалдохъабазул каламалъул лугби камиллъизариялде ва гьаркьал, слогал, рагIаби битIун абиялде.

Хъвазе-цIализе малъун хадуб, авар мацIалъул курс лъазабизе байбихьула. Авар мацIалъул курс гIуцIун буго гьал хадусел бутIабаздасан:

Фонетика ва орфоэпия, графика, лексика, рагIул гIуцIи (морфемика), грамматика (морфология ва синтиксис);

БитIунхъвай (орфография) ва лъалхъул ишараби лъеялъул къагIидаби (пунктуация);

Калам цебетIей.

Программаялда авар мацIалъул курсалъул хIакъалъулъ, лъималазул гIелазул хаслъабиги хIисабалде росун, бищун гIадатал (авалиял) баянал кьун руго. МацIалъул гIемерисел бутIаби (разделал) ва темаби щибаб классалда такрарлъула. Гьелъ рес кьола, лъималазул лъаялъул даражаги хIисабалде босун, гьел мацIалъул бутIаби ва темаби гъварид ва гIатIид гьаризе.

Текст. Бухьараб калам цебетIезаби

Щибаб классалда тексталда тIад хIалтIула тIубараб цIалул соналда. ХIакъикъаталда кIалзул ва хъвавул формаялда тексталда тIад хIалтIи щибаб дарсида гьабула. Гьедин лъималазухъа бажарула авар мацIалда тIаса щвараб лъаялдаса жидер калам цебетIезабиялъулъ пайда босизе.

«Текст. Бухьараб калам цебетIезаби» абураб разделалъулъ тексталда тIад гьабулеб хIалтIи гьал хадусел бутIабаздасан гIуцIун буго:

– текстальъул хIакъальулъ бичIчIи (текст ккола магIнаялъул ва грамматикияб рахъалъ кIиго я цIикIкIун цоцазда рухьарал предложениял); текст ва гIаммаб темаялъ цолъизаричIел, батIаго ругел предложениял цоцаздаса ратIа гьариялъул бажари лъугьинаби;

– текстальъул тема (текстальъулъ цо сундулниги хIакъальулъ бицунеб жоялда тема абула); текстальъул тема чIезабизе бажари, ай текстальъулъ сундул хIакъальулъ бицунеб бугебали бихьизаби;

– текстальъул аслияб пикру; мугIалимасул кумекалдальун текстальъул аслияб пикру загьир гьабизе бажари;

– тексталда цIар лъей; тексталда цIар лъезе бажари (текстальъул аслияб пикруялде ва гьелъул темаялде мугъги чIван);

– текстальъул гIуцIи; хабарияб текст бутIабазде биххизе бажари (байбихьи, аслияб бутIа ва ахир);

– текстазул тайпаби: хабарияб текст, сипатияб текст ва пикрияб текст (лъай-хъвай гьаби);

– изложениялъул хIакъальулъ бичIчIи; хIадурараб, яги киназго цадахъ гIуцIараб, ялъуни живго жиндаго чIун гIуцIараб пананалда рекъон чидар текст (лъилниги сундулниги хIакъальулъ сипат-сурат гъорлъе ккезабун ялъуни жиндирго пикру загьир гьабун) цIи гьабун хъвазе бажари;

– сочинениялъул хIакъальулъ бичIчIи (бицун ва хъван); сюжетиял суратазда яги цо сураталда тIасан, гьединго цо кинаб бугониги темаялда тIасан текст гIуцIизе бажари; цебеккунго киналго гIахьаллъун дандбараб текст хъвазе бажари;

Тексталда тIад хIалтIулаго, хIисабалде росула гьелъул хIасил, гIуцIи ва сипат-сурат гьабиялъул ресал.

Каламалъул культура борхизабиялъе гІоло программаялъ тІалаб гьабулеб буго ричІчІизе бигьаял гьал хадусел литературиял нормабазулгун лъай-хъвай гьабизе:

– рагІаби битІун аби (орфоэпиял нормаби);

– предложениял битІун гІуцІи ва рагІабазул дандраязулъ рагІабазул формаби битІун хІалтІизари (грамматикиял нормаби);

– магІнаялъул рахъги хІисабалде босун, рагІаби битІун хІалтІизари (рагІаби хІалтІизариялъул къагІидаби).

ЦІалдохъанасул калам цебетІезабиялъулъ хІакъикъиял хІасилал кьезе ккани, гьезда литературияб мацІалъул нормабиги сипат-сурат гьабиялъул ресалги лъай гІоларо, къваригІуна авар мацІалъул ва цІалиялъул дарсазда, гьоркьоса къотІичІого, текстазул анализ гьабизе.

Берцинго хъваялъе, хатІ куцаялъе программаялда хасаб заман бихьизабун гьечІо. Гьединлъидал щибаб грамматикаялъул дарсида 8–10 минуталъ мугІалимас тІадчІей гьабула цІалдохъабаз хъвалебщинаб жо берцингоги бацІцІадгоги букІинабиялде. Гьаниб кьола хатІалъул хашлъи тІагІинабиялде руссарал ругьунлъиялъул тІадкъаял, рихьизарула мисалиял хІарпал ва рагІаби.

Дидактикаялъул кІвар бугел суалазул цояб ккола контролиял (хъвавул) хІалтІабазул хІасилазул кьучІалда цІалдохъабазул лъайгун бажари борцин ва къимат лъей. Байбихьул классазда авар мацІалъул хъвавул хІалтІабазул аслиял тайпабилъун ккола: тІаде балагьун текст хъвай, эркенаб диктант, гІинзул ва берзул диктант, творческияб диктант, хІадурлъиялъул ва тІасабищул диктант, ругьунлъиялъул изложениял ва сочинениял.

ЦIАЛУЛ КУРСАЛЪУЛ ГIУЦIИ

2 КЛАСС

РагIи, предложение, текст

Каламалъул бутIа хIисабалда рагIи. Предложениялъулъ рагIаби, тексталъулъ предложениял магIнаялъул рахъалъ цоцада рухьин. Каламалъул бутIаби хIисабалда предложение ва текст. Каламалъулъ предложениялъ тIубалеб аслияб хъулухъ. Каламалъул бутIа хIисабалда текст.

Гьаркьал ва хIарпал

Гьаркьал ва хIарпал. Рагьарал гьаркьал ва хIарпал. Рагьукъал гьаркьал ва хIарпал. КъосинчIого рагIабазулъ гьел битIун абизе, цIализе ва ратIа гьаризе лъай.

Е, ё, ю, я хIарпал. Рагьукъаб гьаракь **[й]** ва **й** хIарп.

Авар мацIалъе хасиятал рагьукъал гьаркьал ва хIарпал: **гь, гъ, гI, кь, къ, кI, лъ, тI, хь, хъ, хI, чI, цI**.

Щ, ш рагьукъал гьаркьал ва хIарпал.

Геминатал (хIухьелалъул тIадецуй кутаклъизабун абулел) ва гьел рихьизарулел хIарпал: **кк, кIкI, чч, чIчI, сс, хх, цц, цIцI, лълъ.**

Лабиалиял (кIутIби цере цIутIизарун рахъулел) гьаркьал ва гьел рихьизарулел хIарпал: **кв, ккв, кIв, кIкIв, къв, къв, хв, хъв, хъв, щв, шв, гъв, гъв, гв, чIв, цв, цIв.**

Ъ гьаракь ва хIарп. **Ь** хIарп. Гьез тIубалеб хъулухъ.

Алфавит. ХIарпазул цIарал. Алфавиталъул кIвар.

РагIи ва слог. РагIи слогазде бикьи. Цо мухъида инчIеб рагIи цоги мухъиде, слогазде бикьун, босиялъул къагIидаби.

Ударение. РагIабазул магIна хисиялъулъ удари ениялъул бугеб кIвар. РагIулъ ударение бугебги гьечIебги слог.

Калам

Калам ва гIумруялда жаниб гьелъул бугеб кIвар. КIалзул ва хъвавул калам. Каламалъул этика. Салам кьеялъул рагIаби.

Предложение ва текст

Каламалъул бутIа хIисабалда предложение. Предложениялъулъ рагIабазда гьоркьоб бугеб бухьен чIезаби (суалаздалъун).

Предложениялъул авалалда кIудияб хIарп хъвазе, ахиралда тIанкI, суалияб ва ахIул ишараби лъезе ругьун гьари. Предложениялда жаниб магIнаялъул рахъалъ цIикIкIараб кIвар жиндир бугеб рагIи, гьаракь борхизабун, бихьизабизе ругьун гьари.

Текст. Тексталъул гIаламатал, тексталъулъ предложениял магIнаялъул рахъалъ цоцазда рухьин, тексталда цIар лъей. Абзац. Тексталъул тайпаби.

Каламалъул бутIаби

Предметал, предметазул гIаламатал ва предметазул ишал рихьизарулел рагIаби (дандекквей).

Предметияб цIар (лъай-хъвай гьаби). ГIаммаб магIна. Предметияб цIаралъул суалал**: щив? щий? щиб? щал?** Каламалъулъ предметияб цIаралъул бугеб кIвар.

ГIадамазул цIаразул, фамилиязул ва инсул цIаразул, хIайваназда лъурал тIокIцIаразул, улкабазул, шагьаразул, росабазул, къватIазул, гIоразул, хIоразул, мугIрузул цIаразул бетIералда кIудияб хIарп. Цолъул ва гIемерлъул формаялда предметияб цIар хиси (практикияб къагIидаялъ лъай-хъвай гьаби).

Глагол (лъай-хъвай гьаби). ГIаммаб магIна. Глаголалъул суалал: **щиб гьабураб? щиб лъугьараб? щиб гьабилеб? щиб гьабизе бугеб? щиб гьабулеб? щиб гьабулеб бугеб?** Каламалъулъ глаголазул бугеб кIвар.

Глаголал цолъул ва гIемерлъул формаялде хиси. Глаголал батIи-батIиял

заманазде хиси (халкквезе). ГӀага-шагараб магӀнаялъулги гӀаксаб магӀнаялъулги глаголал.

Прилагательное (лъай-хъвай гьаби). ГӀаммаб магӀна. Прилагательноялъул суалал: **кинав? кинай? кинаб? кинал?** Прилагательноял каламалъулъ хӀалтӀизари. Прилагательноял цолъул ва гӀемерлъул формаялде хиси. ГӀага-шагараб магӀнаялъулги гӀаксаб магӀнаялъулги прилагательноял. **Текст. Бухьараб калам цебетӀезаби**

Тексталъул тема. Текст ва гӀаммаб темаялъ дандрачӀел, ратӀатӀурал предложениял дандекквей. Тексталъулъ предложениял магӀнаялъул рахъалъ цоцазда рухьин.

Тексталда ва гьелъул бутӀабазда цӀар лъей. Тексталда жанир аслияб магӀна загьир гьабулел рагӀаби.

Тексталъул тайпаби: хабариял, сипатиял ва пикриял (лъай-хъвай гьаби). Хабарияб тексталъул бутӀаби: байбихьи, аслияб бутӀа ва ахир (лъайхъвай гьаби). Тексталъул цӀияб мухъ.

Изложениялъул хӀакъалъулъ бичӀчӀи кьей. Хабарияб тексталъул 30 – 45 рагӀи бугеб изложение хъвай.

Сочинениялъул хӀакъалъулъ бичӀчӀи кьей. МугӀалимасул нухмалъиялда гъорлъ сураталдасан яги суратаздасан текст гӀуцӀи ва хъвай. Лъималазул гӀумруялъул, хӀалтӀул, хӀайваназул, хӀаязул, цӀалул ва гь.ц. хӀакъалъулъ текст гӀуцӀи. Киназго цадахъ 30 – 40 рагӀи бугеб хабарияб текст гӀуцӀи.

ЛъагӀалида жаниб малъараб материал такрар гьаби

Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ва хӀарпал. Каламалъул бутӀаби: предметияб цӀар, прилагательное ва глагол. Каламалъул бутӀаби хӀисабалда текст ва предложение.

Предметиял хIасилал 2КЛАСС

ЛъагIалил ахиралда цIалдохъаби ругьунлъула:

– текст ва предложение, предложение ва рагIи цоцаздаса ратIарахъизе; тексталъулъ предложение бихьизабизе;

– предложениялъул кIвар бугел гIаламатал рихьизаризе: тIубараб пикру бичIчIизаби, хасаб интонация букIин; кIалзул каламалъулъ щибаб предложениялъул интонация цIуни;

– жидеца бицунеб жоялъул мурадалде ва интонациялде балагьун, предложениял дандекквезе;

– предложениялъул авалалда кIудияб хIарп хъвазе, ахиралда тIанкI, суалияб ва ахIул ишараби лъезе;

– предложениялъулъ суалазул кумекалдалъун рагIабазда гьоркьоб бухьен чIезабизе, предложениял гIуцIизе;

– цоцазда рухьичIел предлжениязул гIуцIи тексталдаса батIа гьабизе;

– тартибалда лъечIел предложенияздасан гIуцIараб тексталъул анализ гьабизе ва тексталъулъ гьезул тартиб чIезабизе;

– тексталъул аслияб пикру загьир гьабизе ва тема бичIчIизе, тексталъе цIар кьезе, абзацаздалъун тексталъул бутIаби рихьизаризе, тексталъул бутIабазул тартиб чIезабизе;

– сураталдасан, суалазул кумекалдалъун, текст гIуцIизе;

– тексталъулъ загьир гьабураб аслияб пикруялъул ва гьелъул темаялъул кьучIалада тексталъе цIар кьезе;

– батIи-батIиял тайпабазул (хабариял, сипатиял ва пикриял) текстал цоцаздаса ратIарахъизе;

– хабариял, сипатиял ва пикриял кIудиял гурел текстал гIуцIизе;

– суалазул кумекалдалъун хабарияб текстальул 30 – 45 рагIи бугеб изложение хъвазе;

– гьаракь хIарпалдаса батIа гьабизе, хIарпалъул цIар битIун абизе, рагIульги рагIи тун къватIибехун бугебги гьаракь битIун абизе;

– рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ратIарахъизе;
– рахьдал мацIалъул алфавиталъул хIарпал абизе;

– рагIулъ ударение бугеб слог батизе;

– рагIулъ геминатал битIун абизе ва гьел рихьизарулел хIарпал битIун хъвазе;

– рагIулъ лабиалиял гьаркьал битIун абизе ва хъвавулъ гьел рихьизарулел хIарпал битIун абизе;

– авар мацIалъе хасал рагьукъал гьаркьал рагIулъ битIун абизе;

– **[ш] [щ]** гьаркьал битIун абизе;

– **ъ, ь** хIарпаз тIубалеб хъулухъ бихьизабизе;

– **е, ё, ю, я** хIарпаз тIубалеб хъулухъ бихьизабизе;

– рагIулъ слогазул къадар чIезабизе, слогазул къадаралъухъ балагьун, рагIаби тIелазде рикьизе ва цоцазда дандекквезе;

– рагIаби слогазде рикьизе, цо мухъида инчIеб рагIи цоги мухъиде, слогазде бикьун, босизе;

– алфавиталъул хIарпазул цIарал битIун абизе, хIарпал ва рагIаби алфавиталъул тартибалда лъезе;

– словаралгун хIалтIулаго, алфавит лъаялдаса пайда босизе;

– фонетикияб разбор гьабизе (рагIаби слогазде рикьи, ударение бугеб слог бати, рагIулъ гьаркьазул ва хIарпазул тартиб чIезаби, **ицц, гъветI, учитель** гIадал рагIабазулъ гьаркьазулги хIарпазулги къадар чIезаби);

– лъазарурал битIунхъваялъул къагIидаби хIалтIизаризе;

– предметал (предметазул гIаламатал, предметаз гьарулел ишал) ва гьезие жаваблъун рачIунел суалал цоцаздаса ратIарахъизе, ва гьел цо чIванкъотIараб каламалъул бутIаялде рухьине;

– предметиял цIарал ратизе, гьезул магIна бичIчIизе, гьел каламалъулъ битIун хIалтIизаризе, гьезул жинс ва цолъул ва гIемерлъул форма бихьизабизе;

– гIадамазда, хIайваназда, шагьаразда, росабазда, гIорцIаразул бетIералда кIудияб хIарп

ТЕМАТИКИЯБ ПЛАН

Авар мац1. 2 класс (34 часа)

	Дарсил тема	Саг 1тал	Дата	
			План	
1	Раг1и. Текст. Предложение.	1		
2	Гьаркьал ва х1арпал.	1		
3	Рагьарал ва рагьукъал гьаркьал ва х1арпал.	1		
4	Рагьарал гьаркьал ва х1арпал.	1		
5	Е, Е, Ю, Я х1арпал.	1		
6	Рагьукъал гьаркьал ва х1арпал.	1		
7	Й рагьукъаб гьаракь ва х1арп.	1		
8	**Контролияб диктант.**	**1**		
9	Авар мац1алъе хасиятал рагьукъал гьаркьал ва х1арпал.	1		
10	Геминатал. [КК], [К1К1], [ЧЧ] рагьукъал гьаркьал.	1		
11	[Ч1Ч1] рагьукъаб гьаракь.	1		
12	[СС] рагьукъаб гьаракь.	1		

13	[ХХ] рагьукъаб гьаракь.	1		
14	[ЦЦ], [Ц1Ц1] рагьукъал гьаркьал.	1		
15	[ЛЪЛЪ] рагьукъаб гьаракь.	1		
16	**Контролияб диктант.**	**1**		
17	Лабиалиял гьаркьал.	1		
18	Ъ, Ь х1арпал.	1		
19	Алфавит.	1		
20	Раг1и ва слог.	1		
21	Ударение.	1		
22	К1алзул ва хъвавул калам.	1		
23	Предложение ва текст.	1		
24	Авар мац1алъе хасиятал гьаркьал ва геминатал.	1		
25	Калам цебет1езаби.	1		
26	**Контролияб диктант.**	**1**		
27	Предметияб ц1ар.	1		
28	Хасал ц1арал. Хасал ц1аразул бит1унхъвай.	1		
29	Прилагательное.	1		
30	Прилагательное жинс ва форма.	1		
31	Глагол.	1		

32	Глаголалъул заманаби.	1		
33	Лъаг1алида жаниб малъараб материал такрар гьаби.	1		
34	**Контролияб диктант.**	**1**		